

A successful solution of problems of modernization of domestic education which are defined in leading state documents, demands new approaches in training of the expert. In particular, the formation of subjectivity of a future teacher has already been determined in the conditions of his preparation in a higher educational institution.

The aim of this research is theoretical justification and experimental check of model of the subject focused on the pedagogical preparation as means of professional self-development of a future teacher.

The subjectivity in training of a future teacher is defined as a combination of an active and creative position in personal and professional development and understanding of own responsibility for its results.

Formation of subjectivity of a future teacher as an indicator of his professional self-development will be promoted by realization of the model of the subject focused on pedagogical preparation in magistracy.

The subject orientation of pedagogical preparation as one of the important directions of its modernization was carried out by the direction of disciplines of a pedagogical cycle on the corresponding theory and practice. The content of teaching of disciplines of a pedagogical cycle was fulfilled through the construction to enrich gradually the motivation of professional self-development, to induce a future teacher to such activity.

The main components of traditional pedagogical courses were enriched with modern ideas and concepts of development of the personality, technologies of professional self-development and self-realization. The subject oriented technologies in teaching of disciplines of a pedagogical cycle were applied: "Pedagogics and psychology of the higher school", "Bologna Process". The important integrating role in the formation of subjectivity was played by a special course of "Technology of personal and professional self-development".

The purpose and tasks of pedagogical training of undergraduates to which it was provided personally focused characters were changed. During the whole period of master preparation was carried out pedagogical maintenance of professional self-development of a future teacher who was defined as a facilitation, that is the help, process of the organization of communication, cooperation and coauthorship of undergraduates and teachers, pedagogical support being trained, in self-affirmation and self-realization.

Key words: pedagogical preparation, subjectivity, the subject oriented pedagogical training of a future teacher, professional self-development, the course "Pedagogics and Psychology of Higher School".

Подано до редакції 29.11.13

УДК 378.147

ТАРАСОВА С. М.

м. Миколаїв, Україна

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ БІОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Автором розглядається проблема формування валеологічної культури скрізь призму професійної підготовки майбутнього викладача біологічного факультету, встановлено впорядкованість, за якою валеологічні знання врегульовуються з валеологічною свідомістю і мисленням, через норми поведінки та методи діяльності, пов'язані з валеологічними цінностями.

Ключові слова: формування валеологічної культури, валеологічні цінності, валеологічні знання і вміння, валеологічна свідомість (норми поведінки).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичне та методологічне обґрунтування цієї проблеми знайшло відображення в різних напрямках наукових досліджень сучасних учених – педагогів і психологів. Теоретичні питання соціального, психологічного і філософського пізнання здоров'я розглядали В. Белов, А. Борисенко, М. Гончаренко, В. Горашук, С. Горбунова; медичної та санітарно – гігієнічної освіти і виховання – Г. Апанасенко, Е. Булич, В. Войтенко, Л. Жаліло та інші; формування ціннісних орієнтацій та усвідомлення здорового способу життя студентів, попередження шкідливих звичок та різні аспекти фізкультурно-оздоровчої роботи досліджували М. Віленський, Г. Власик, Г. Голобородько та інші; формування загальної валео-

логічної культури студентів – І. Берхман, С. Волкова та інші.

Метою статті є дослідити формування у майбутнього викладача біологічного факультету валеологічної культури шляхом знання фактичного матеріалу за рівнями культури.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з державним курсом освітньої політики України на виховання здорового покоління, якому жити в новій державі, були прийняті такі важливі документи – Національна програма «Діти України» (1996), Закон України «Про освіту» (1998), Указ президента України «Основні напрямки розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя» (1999).

На виконання цих постанов Міністерством освіти і науки України затверджена Концепція неперервної валеологічної освіти (1994), а пізніше Стандарти навчання здоровому способу життя (1997). Валеологія набула статусу навчальної дисципліни вищого навчального закладу.

Міністерство освіти і науки України затвердило галузевий стандарт «вищої освіти за спеціальністю «6.010100. Валеологія», що входить до напрямку підготовки «01.01.Педагогічна освіта».

У 1980 році І. Брехман обґрунтував предмет, об'єкт і методи нової інтегрованої науки валеології, яка вивчає закономірності, способи і механізми формування, збереження та зміцнення здоров'я. Ключове слово у визначенні – «формування». Воно означає, що в структурі забезпечення здоров'я системотвірним є педагогічний аспект, сутність якого полягає у формуванні в людини мотивації здорового способу життя та вироблення в неї індивідуального валеологічного обґрунтування способу життєдіяльності.

Валеологія (лат. Valeo – здоров'я, бути здоровим) – сучасна інтегрована наука про фундаментальні закони духовного, психічного і фізичного здоров'я як окремої особи, так і всього суспільства в цілому на новому етапі його духовно-творчої еволюції. Культура – продукт взаємодії суспільства і природи. Валеологічна культура – складова загальної культури, спрямована на формування, збереження та зміцнення здоров'я людини. Основний зміст валеологічної культури полягає в глибокому засвоєнні гуманістичних цінностей, такому рівні оволодіння ними, коли вони набувають особистісного змісту, перетворюються на мотив поведінки.

Формування світогляду майбутнього викладача біологічного факультету на основі уявлень про біоенерго - інформаційну структуру світу і людини пронизані дослідження відомого українського вченого-валеолога М. Гончаренко. Ці уявлення дозволяють у новому аспекті розуміти механізми здоров'я, визначати принципово нові методи моніторингу, прогнозу й пристосування організму до навколишнього середовища, коли він здоровий, але резерви його систем стали знижуватися, без відповідної компенсації, спрямовано керуватися процесами лікування, релаксації, реабілітації людини.

У формуванні нового ставлення до свого здоров'я В. Горошук наголошує на духовно-фізичній гармонії людини і природи та можливості зміни ціннісних орієнтацій до себе і природи на засадах учення про ноосферу Володимира Івановича Вернадського.

Ми розглядаємо формування валеологічної культури майбутнього викладача як гуманітарно-освітню стратегію подолання сучасної екологічної кризи та оптимізації медико-екологічної ситуації. Від рівня сформованості валеологічної культури майбутнього викладача залежить рівень соціально-природної адаптації його вихованців, підтримання високої якості навколишнього середовища, здоров'я генофонду нації, успішність переходу суспільства до ноосферного розвитку.

Актуальність досліджуваної проблеми підсилюється наявним незадовільним станом сформованості валеологічної культури майбутнього викладача, що підтверджується аналізом теоретичної і практичної підготовки педагогічних кадрів.

Чеський педагог-гуманіст Я. Коменський, який жив і працював в епоху Середньовіччя, єдність зовнішньої і внутрішньої природи людини назвав природовідповідністю. Він перший поклав принцип природовідповідності в основу педагогічного вчення. Цей принцип означає відповідність форм, методів і засобів навчання та виховання природі вихованців. Його можна вважати основним принципом забезпечення здоров'я-забезпечення в освіті.

Говорячи про природовідповідність у «Великій дидактиці», Я. Коменський мав на увазі три таких її аспекти:

- запозичення педагогом прийомів навчання в самої природи, причому не тільки живої; саме у зв'язку з цим він ввів поняття «научіння», маючи при цьому на увазі не «повідомлення освіти», а самостійне оволодіння знаннями;
- орієнтацію на індивідуальні й вікові особливості суб'єктів навчання;
- наступність, неперервність освіти, причому неперервність передбачає не тільки наступність програм і змісту навчальних курсів. Але й інтегровану неперервність за основними складовими освіти.

Аналізуючи організацію валеологічної культури як системи скрізь призму професійної підготовки майбутнього викладача, нами визначені такі системотвірні елементи: валеологічні цінності, валеологічні знання і вміння; валеологічна свідомість і мислення; валеологічна діяльність (норми поведінки).

Структура цього системного об'єкта передбачає таку впорядкованість, за якою валеологічні знання і вміння, які врегульовуються валеологічною свідомістю і мисленням, через норми поведінки та методи діяльності пов'язані з валеологічними цінностями.

До загальних функцій валеологічної культури ми віднесли такі: інформаційно-пізнавальну (реалізується через знання), ціннісно-орієнтаційну (реалізується через переконання), емоційно-вольову (реалізується через соціальні почуття), діяльнісно-регулятивну (через нормативну модель поведінки і діяльності в природі.) Валеологічна культура розвивається поетапно – від інформаційно-пізнавального рівня до діяльнісних форм, зумовлюючи в результаті змістовність, форму, обсяг, продуктивність і безпечність діяльності в навколишньому середовищі.

Структурними компонентами валеологічної культури є: система знань, яка утворює валеологічний тезаурус майбутнього викладача; система переконань, що формує валеологічний світогляд; система індивідуальних норм поведінки і освоєння методів діяльності в природі та реалізації індивідуальних оздоровчих програм, які забезпечують практично-творчу активність майбутнього викладача.

Майбутній викладач, який оволодів значним обсягом валеологічних та професійно-педагогічних знань, набуває навички творчої діяльності, який керується у своїй діяльності валеологічними принципами, має більш високу здатність до реалізації в структурі педагогічної діяльності своїх творчих інтересів та здібностей.

Формуючий експеримент проводився нами з урахуванням двох наукових стратегій дослідження: лонгітюдної та порівняльної. Лонгітюдний метод дозволив простежити динаміку змін у знаннях, уміння з валеології кожного з учасників експериментальних груп до і після формуючого експерименту.

Порівняльний метод реалізувався шляхом зіставлення результатів діяльності експериментальної 710 групи і контрольних 720-730 груп біологічного факультету Миколаївського національного університету імені В.Сухомлинського у процесі дослідницької роботи.

До діагностичних параметрів, за якими ми зробили висновок стосовно продуктивності розробленої педагогічної методики формування валеологічної культури майбутнього викладача біологічного факультету, нами віднесені:

- рівень науково - теоретичних знань з валеології у магістрантів 6-7 курсів біологічного факультету;

- рівень сформованості вмінь валеологічної культури у магістрантів;
- оволодіння навичками використання валеологічних знань;
- рівні сформованості валеологічної культури у магістрантів.

У дослідженні визначені критерії рівня сформованості валеологічної культури майбутнього викладача, а саме:

- мотиваційно-ціннісні – показники зацікавленості магістрантів до формування валеологічної культури людини, наявності свідомого розуміння значення валеологічної культури у майбутніх викладачів;
- операційно-діяльнісні – показники наявності спеціальних знань і практичних умінь і навичок валеологічної культури майбутнього викладача;
- розвиваючо-вольові – показники, що вказують на вміння використовувати валеологічні знання в житті, вміння до самоконтролю та самореалізації.

Експериментальна робота в групах показала постійне зростання рівня засвоєння магістрантами теоретичних знань з дисциплін: «Основи екології», «Методика навчання екології», «Основи здоров'я», «Методика і технологія викладання біологічних дисциплін».

Ці висновки підтверджують результати тестів, контрольних зрізів за 2012-2013 роки у магістрантів 6-7 курсах біологічного факультету Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

Після вивчення цих дисциплін на 6-7 курсах за розробленою методикою, магістрантам були надані анкети для заповнення з метою перевірки знань, отриманих у ході навчальної діяльності.

Отримані результати зрізу знань за IX-XI семестри магістрантів біологічного факультету (таблиця 1).

Отже, за рахунок поглибленого вивчення тем з валеології на інших дисциплінах якість знань в експериментальній 710 групі збільшилась.

Відповідно до одержаних на кінець XI семестру контрольних зрізів – жовтень 2013р. ми визначили рівні сформованості валеологічної культури майбутніх викладачів. Магістрантів ми поділили на II групи за наступними критеріями: логічність та об'єктивність; всебічність бачення проблеми валеологічної культури; уміння застосувати одержані знання у практичній діяль-

Т а б л и ц я 1

Результати зрізу знань магістрантів 6-7 курсу

Назва груп	IX семестр	X семестр	XI семестр
Експериментальна група 710 гр. (10осіб)	«5»-5 «3»-2 «4»-3	«5»-6 «3»-2 «4»-2	«5»-7 «3»-1 «4»-3
Контрольні групи 720-730гр.(10 осіб)	«5»-4 «3»-3 «4»-3	«5»-3 «3»-3 «4»-4	«5»-4 «3»-2 «4»-4

Рівень сформованості валеологічної культури експериментальних та контрольних груп на жовтень 2013 р.

Групи	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
	Загальна кількість	%	Загальна кількість	%	Загальна кількість	%
Експериментальні групи	7	70%	3	30%	0	0%
Контрольні групи	4	40%	4	40%	2	20%

ності стосовно формувань валеологічної культури. Були отримали результати, що подані в таблиці 2.

Таким чином, в експериментальній групі показники високого та середнього рівнів володіння базовими знаннями та сформованість валеологічної культури значно вище, ніж у контрольних.

Висновки. Теоретичний аналіз різних підходів до структури професійної діяльності вчителя дозволив дійти висновку, що валеологічна культура майбутнього вчителя складається з низки взаємопов'язаних компонентів, а саме: мотиваційно-ціннісного – сформованість професійно-педагогічної спрямованості на здійснення валеологічної діяльності; когнітивного – засвоєння системи психолого-педагогічних і еколого-валеологічних знань; операційно-діяльнісного – сукупність валеологічних умінь і навичок, за-

своєння яких необхідне для здійснення валеологічної діяльності у майбутній професійній діяльності викладача вищого навчального закладу.

Література

1. Абрамова Е. А. Валеология. Курс лекцій / Е. А. Абрамова. — Новосибирск, 2003. — 123 с.
2. Валеология [Текст]: учеб.-метод. пособие / [сост. : В15 М. В. Постнова, М. В. Андреева, Т. Л. Яцышена]; ВолГУ, Фак. философии и социальных технологий, Каф. социальной работы и медицины. — Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2005. — 144 с.
3. Основы валеологии [Текст]: учебник / Нац. акад. ювенологии; Г. Л. Билич, Л. В. Назарова. — 2-е изд. — СПб.: Фолиант, 2000. — 558 с.
4. Вайнер Э. Н. Валеология: Учебник для вузов./ Э.Н Вайнер —3-е изд.. —М.: Флинта: Наука, 2005. — 416 с.
5. Методическое пособие по валеологии [Сост. Т. А. Высоцкая, Л. А. Коренева]. — Ч. 1. — Чита: Изд-во Забайкал. гос. пед. ун-та, 1997. — 97 с.

ТАРАСОВА С. М.

ФОРМИРОВАНИЕ У БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ БИОЛОГИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА ВАЛЕОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Автором рассматривается проблема формирования валеологической культуры сквозь призму профессиональной подготовки будущего преподавателя биологического факультета, установлено упорядоченность, с помощью которой валеологические знания регулируются с валеологической сознанием и мышлением, через нормы поведения и методы деятельности, связанные с валеологическими ценностями.

Ключевые слова: формирование валеологической культуры, валеологические ценности, валеологические знания и умения, валеологическая сознание (нормы поведения).

TARASOVA S.M.

THE FORMATION OF VALEOLOGICAL CULTURE IN FUTURE TEACHERS OF THE BIOLOGICAL FACULTY

The author considers the problem of formation of valeological culture through the lens of professional training of teachers of the biological faculty; defines the ordering by which valeological knowledge are settled with valeological consciousness and thinking through rules and methods of behaviour related with valeological values.

Analysis of recent research and publications. Theoretical and methodological basis of this problem is reflected in the different directions of research of modern scientists, educators and psychologists. Theoretical issues of social, psychological and philosophical knowledge about health – V.Belov, A. Borysenko, M. Honcharenko. V. Horaschuk, S. Horbunova; medical and sanitation education and training – H. Apanasenko, E. Bulych, V. Voytenko, L. Zhalilo and others; formation of values, and awareness of healthy lifestyles of students, prevention of bad habits and various aspects of sports and recreation activities – M. Vidensky, H. Vlaslyk, H. Holoborodko and others; formation of general valeological culture of students – I. Berhman, S. Volkova and others.

The aim of the article is to explore valeological culture in future teachers of the biological faculty by the knowledge of factual material and cultural levels.

Key words: formation of valeological culture, valeological values, valeological knowledge and skills, valeological consciousness (rules of behavior).

Подано до редакції 5.12.13